

Strój Lajkonika według projektu Stanisława Wyspiańskiego

- Autor proj. Stanisław Wyspiański (1869—1907)
- Czas powstania 1904
- Miejsce powstania Kraków
- Wymiary wysokość: konik: 80 cm, manekin: 100 cm, długość: konik: 160 cm, szerokość: konik: 60 cm, manekin: 50 cm, głębokość: manekin: 25 cm, stojak manekina: 100 cm
- Numer inwentarzowy MHK-60/X a/1-13
- Muzeum [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa](#)
- Tematy [miasto](#), [stroje](#), [zabawa](#)
- Technika [szycie](#), [haft](#)
- Materiał [skóra](#), [aksamit](#), [metal](#), [płótno](#), [włosie końskie](#), [koralik](#), [perła](#), [nić](#), [pióra pawie](#)
- Prawa do obiektu Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [techniki zdobnicze](#), [Kraków](#), [strój](#), [Lajkonik](#), [tkanina](#), [legenda](#), [Stanisław Wyspiański](#), [3D](#),

Zaprojektowany przez Stanisława Wyspiańskiego w 1904 roku strój Lajkonika, zwanego też Konikiem Zwierzynieckim, można było oglądać na ulicach Krakowa do 1963 roku. Obecnie używany w czasie dorocznych harców Lajkonika kostium jest wierną kopią oglądanego eksponatu.

Chociaż legenda wiąże początki obchodu Lajkonika z najazdami tatarskimi na Kraków w XIII wieku, to jednak najstarsza wzmianka źródłowa na jego temat sięga roku 1738. W tamtych czasach, aż do początków XX wieku, strój nie miał jednego wzorca, a jego ubogi wygląd pozostawiał nieraz wiele do życzenia. Dopiero po 1900 roku, dzięki wsparciu finansowemu magistratu krakowskiego i zaangażowaniu artystów oraz historyków sztuki, rozpoczęto pracę nad strojem, który ukazywał piękno tego dawnego zwyczaju.

Projekt oglądanego konika został przygotowany przez L. Lepszego i S. Cerchę. Zgodnie z ich projektem, w 1901 roku firma Rudolf Weil i spółka w Krakowie wykonała na metalowym szkielecie drewniany korpus nowego konika, do którego głowę i szyję dorobił rzeźbiarz z Dębnik. Na drewno została naciągnięta jasna skóra z włosiem. Projekt tatarskiego stroju jeźdźca oraz dekoracje konika powierzono Wyspiańskiemu. Zgodnie z jego wizją, głowę konika zdobi grzywa wykonana z końskiego włosa z wplecionymi kolorowymi wstążeczkami i pióropuszem z pięciu strusich piór w tulejce, którą zdobią różki z koralików. Naturalny jest też koński ogon ze złotymi wstążeczkami. Od pyska, któremu domalowano wargi i oczy, biegnie do szyi skórzano-aksamitna uprząż z dzwoneczkami. Bogactwa dodaje umbo, czyli napierśnik z trzech wypukłych krążków nawleczonych na skórzanym pasie. Tułów konika został okryty haftowanym i wyszywanym perłami bordowym czaprakiem. Tworzą one barwne motywy roślinne i symbole geometryczne. Dolna część czapraka jest wykonana z bordowego sukna, wyszywana złotą nitką i obszyta złotymi frędzlami. Nad samą ziemią zwisają metalowe półksiężyce i dzwoneczki, które dzwoniły w takt lajkonikowego tańca. Prawdziwego jeźdźca zastępuje dzisiaj manekin. Nosi on kaftan turecki z karminowego płótna, czerwony kontusz z szamerunkiem i purpurowym pasem, u boku, na skórzanym pasie zwisa w pochwie szabla damasceńska. Na dłoniach ma białe rękawiczki, a w jednej dzierży wykonaną ze skóry buławę. Każdy wie, że uderzenie nią przez Lajkonika przynosi szczęście uderzanemu. W okresie międzywojennym zdarzały się jednak przypadki wizyt na krakowskim pogotowiu ratunkowym osób, które otrzymały zbyt mocny cios buławą.

Wzrok przykuwa też wysoka, szpiczasta czapka, zakończona półksiężycem i ozdobiona koralikami i prawdziwymi koralami. Strój uzupełniają czerwone wysokie buty z cholewami, ze skóry, z których wystają nogawki spodni. Niewidoczne dla widza są skórzane pasy, na których konstrukcja konika była mocowana do jeźdźca, oraz gumka, która zabezpieczała czapkę przed spadnięciem z głowy harującego Lajkonika.

Opracowanie: Andrzej Szoka (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa), © wszystkie prawa zastrzeżone

[Fotografia Lajkonika w święto Bożego Ciała sprzed 1939 r. z zasobów Biblioteki Polona](#)

Pochód Lajkonika

Lajkonik, dawniej nazywany Konikiem Zwierzynieckim, wraz z całym orszakiem i kapelą Młaskotów (nazwa od piskliwych dźwięków granej przez nich muzyki) pojawia się na ulicach Krakowa tylko w jeden dzień w roku, w oktawę święta Bożego Ciała. W południe wyrusza spod klasztoru Norbertanek i harując wśród przechodniów, buławą rozdaje razy, które mają przynieść uderzonym zdrowie i powodzenie.

W godzinach popołudniowych dociera na Rynek Główny i tu pod wieżą ratuszową, po odtańczeniu tańca, podczas którego chorąży wywija wielką czerwoną chorągwią z białym orłem i herbem Krakowa, pobiera od władz miejskich symboliczny haracz i wypija kielich wina za pomyślność miasta i jego mieszkańców (zobacz: [Lajkonik przed Urzędem Miasta odbiera poczęstunek](#)).

Zwyczaj ten wiąże się z udziałem w procesjach Bożego Ciała kongregacji włóczków zajmujących się spławianiem drewna Wisłą i mających swą siedzibę na Zwierzyńcu. Powiązany został z legendą mówiącą

o odparciu ataku Tatarów pod Krakowem przez włóczków i uroczystym wjeździe najdzielniejszego z nich, przebranego w zdobyczny tatarski strój, na koniu do miasta.

Tradycja ta kultywowana jest do dziś, chociaż dawniejsi włóczkowie zastąpieni zostali pracownikami Wodociągów Miejskich, a stroje orszaku i kapeli zmieniały się przez lata, projektowane przez plastyków. Przykładowo od l. 50. XX wieku włóczkowie i orkiestra Mlaskotów używali strojów według projektów Witolda Chomicza (profesora Krakowskiej ASP, miłośnika folkloru i zwyczajów krakowskiego Zwierzyńca), natomiast od 1997 roku odświeżeniem ich garderoby zajęła się Krystyna Zachwatowicz. Jednak [strój samego Lajkonika](#) pozostaje niezmienny od 1904 roku, kiedy to zaprojektował go Stanisław Wyspiański.

Opracowanie: Małgorzata Oleszkiewicz (Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie), © wszystkie prawa zastrzeżone

Zobacz również:

[Zabawka „Pochód Lajkonika” autorstwa Jana Oprochy \(ojca\)](#) w kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski.

Pochód Lajkonika w [materiale Muzeum Historycznego Miasta Krakowa](#).

[Odbitkę drzeworytu Lajkonika Witolda Chomicza](#) ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.

Tagi: [Kraków, Stanisław Wyspiański, Lajkonik, Zwierzyniec, legenda](#), © wszystkie prawa zastrzeżone